

УДК 343.98:070

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.92.4.62>

МЕДІА ЯК ОБ'ЄКТ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Танчик К.А.,

*аспірант кафедри криміналістики та судової медицини,
Національна академія внутрішніх справ
ORCID: 0009-0005-0751-5861*

Танчик К.А. Медіа як об'єкт криміналістичного дослідження.

У статті проведений аналіз нормативно-правового забезпечення діяльності медіа під час розслідування кримінальних правопорушень засвідчив, що Закон України «Про медіа» (2022 р.) сформував новий, більш складний, але систематизований нормативно-правовий контекст, у межах якого медіа виступають не лише засобом масової комунікації, а й повноцінним об'єктом криміналістичного дослідження – як джерело, канал, простір і слідова картина фіксації кримінальних правопорушень, передусім в умовах сьогодення, воєнних злочинів, що потребує розробки спеціальних криміналістичних методик роботи з медіаконтентом, удосконалення процесуальних механізмів його вилучення та фіксації, а також розробки критеріїв оцінки доказів з урахуванням специфіки сучасного цифрового медіасередовища.

Сформульоване криміналістичне розуміння медіа як організованого та редакційно контрольованого засобу масового поширення інформації у будь-якій формі (текстовій, аудіовізуальній, цифровій чи змішаній), який діє під усталеною індивідуалізуючою назвою, функціонує на регулярній або періодичній основі, здійснює професійну комунікацію з невизначеним колом споживачів та здатний суттєво впливати на суспільну думку, правосвідомість і поведінкові моделі, а також бути джерелом та носієм інформації, що має доказове значення у кримінальному провадженні, дозволяє визначити медіа як багатовимірний криміналістичний об'єкт, який одночасно є: інформаційним середовищем, у якому вчиняються або відображаються ознаки кримінальних правопорушень; носієм доказової інформації – матеріальних і цифрових слідів подій кримінального правопорушення та його учасників; каналом комунікації злочинця, потерпілого, свідків і правоохоронних органів; фактором формування криміногенної ситуації, здатним провокувати або стримувати кримінальну протиправну поведінку; інструментом міжнародного документування воєнних злочинів, що забезпечує фіксацію подій у реальному часі.

Звернуто увагу на необхідність інтеграції медіа у сучасні криміналістичні дослідження та розробки методик, що забезпечують належне використання цифрового і традиційного контенту як доказового матеріалу у кримінальному провадженні.

Ключові слова: медіа, кримінальне правопорушення, кримінальне провадження, розслідування, тактичне завдання, журналістське розслідування, доказова інформація.

Tanchyk K.A. Media as an object of forensic research.

The article analyzes the regulatory and legal framework governing the activities of media during the investigation of criminal offenses. This analysis demonstrates that the Law of Ukraine “On Media” (2022) has formed a new, more complex, yet systematized regulatory context, within which media act not only as a means of mass communication but also as a full-fledged object of forensic research – as a source, channel, space, and trace pattern for the fixation of criminal offenses, primarily under current conditions, including war crimes. This necessitates the development of special forensic methodologies for working with media content, improvement of procedural mechanisms for its seizure and fixation, as well as the development of criteria for evaluating evidence taking into account the specifics of the modern digital media environment.

The formulated forensic understanding of media as an organized and editorially controlled means of mass dissemination of information in any form (textual, audiovisual, digital, or mixed), operating under an established individualizing name, functioning on a regular or periodic basis, carrying out professional

communication with an indefinite circle of consumers, and capable of significantly influencing public opinion, legal consciousness, and behavioral models, as well as serving as a source and carrier of information that has evidentiary value in criminal proceedings, makes it possible to define media as a multidimensional forensic object that simultaneously constitutes: an information environment in which criminal offenses are committed or reflected; a carrier of evidentiary information – material and digital traces of the event of a criminal offense and its participants; a communication channel for the offender, victim, witnesses, and law enforcement authorities; a factor in the formation of a criminogenic situation, capable of provoking or restraining criminally unlawful behavior; and an instrument of international documentation of war crimes, ensuring the fixation of events in real time.

Attention is drawn to the necessity of integrating media into modern forensic investigations and developing methodologies that ensure the proper use of both digital and traditional content as evidentiary material in criminal proceedings.

Key words: media, criminal offense, criminal proceedings, investigation, tactical task, investigative journalism, evidentiary information.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку інформаційного суспільства характеризується безпрецедентним зростанням ролі медіа у формуванні суспільної думки, трансляції соціально значущої інформації та впливі на правомірну або девіантну поведінку індивідів. Цифровізація комунікаційного середовища, глобальна інтеграція мережових платформ, зниження бар'єрів доступу до створення й поширення контенту суттєво трансформували як злочинність, так і механізми її виявлення та розслідування. В умовах повномасштабної збройної агресії проти України медіа додатково виконують функції фіксації та документування воєнних злочинів, оперативного інформування суспільства й міжнародної спільноти, а також сприяють ідентифікації злочинців та встановленню потерпілих.

За таких обставин медіа дедалі частіше стають не лише каналами комунікації або суб'єктами інформаційного впливу, а й повноцінним об'єктом криміналістичного дослідження – носієм слідів кримінальної діяльності, джерелом доказової інформації та специфічним елементом криміналістичної характеристики окремих кримінальних правопорушень. Однак швидкі темпи трансформації медіапростору, його технологічна складність і неоднорідність зумовлюють необхідність уточнення криміналістичної природи медіа, їх класифікації, функціонального призначення та можливостей використання у кримінальному провадженні.

Отже, визначення місця та ролі медіа у системі криміналістичних знань, розкриття їх особливостей як об'єкта пізнання і джерела доказів, а також окреслення обмежень та ризиків їх залучення становлять ключове завдання цього підрозділу й важливу передумову подальшого формування методології криміналістичного забезпечення розслідування кримінальних правопорушень у сучасних умовах за допомогою засобів поширення масової інформації.

Метою дослідження є обґрунтувати криміналістичне розуміння медіа як багатовимірного об'єкта дослідження та визначити напрями вдосконалення методик виявлення, фіксації, дослідження й оцінки медіаконтенту як джерела доказової інформації у кримінальному провадженні.

Стан опрацювання проблематики. Окремі питання криміналістичного забезпечення участі медіа у протидії злочинності висвітлювали свого часу А. Данієль, Н. Карпов, Ю. Стеценко. Відтак, використання медіа в розслідуванні кримінальних правопорушень набуло інституціонального характеру та визнано одним із напрямів криміналістичного забезпечення діяльності органів досудового розслідування. Більше того, актуальність проблеми істотно посилилася в умовах воєнного стану та збройної агресії, коли медіа стали важливим джерелом інформації для документування та розслідування воєнних злочинів, а прийняття Закону України «Про медіа» (2022 р.) зумовило перегляд правових підходів до взаємодії правоохоронних органів із медіаспільнотою. Поява нових цифрових платформ, зміна нормативно-правового регулювання, адаптація міжнародного досвіду, трансформація злочинності в умовах війни залишають значний масив криміналістичних аспектів участі медіа у розслідуванні кримінальних правопорушень недостатньо дослідженим та таким, що потребує подальшого наукового опрацювання.

Виклад основного матеріалу. Генезис медіа, має давню історію виникнення та розвитку. Одними з найдавніших форм масової комунікації, що мають фундаментальне значення для становлення сучасних медіа, є друковані медіа. Винахід книгодрукування, який започаткував другу інформаційну революцію (перша пов'язана з появою писемності), кардинально розширив доступ

населення до знань шляхом тиражування інформації у великих обсягах [1]. Цей технологічний прорив зумовив глибоку трансформацію соціального простору: масове поширення друкованих текстів сприяло демократизації освіти, формуванню національної ідентичності, розвитку науки, а також забезпечив можливість адресного впливу на широкі соціальні групи через формування суспільних поглядів і поведінки.

З огляду на їхню інституційну сталість, регулярність поширення контенту та офіційний характер інформації, друковані медіа й сьогодні становлять цінне криміналістичне джерело: вони можуть містити дані, що виступають орієнтиром у виявленні ознак кримінальних правопорушень, фіксують суспільну реакцію на них та зберігають матеріальні сліди інформаційної взаємодії, які підлягають доказовому аналізу.

Історія юридичної регламентації засобів масової інформації в Україні не має такої давності з огляду на специфіку її колоніального становища у складі Російської імперії, Австро-Угорщини, Речі Посполитої та інших держав, правові системи яких визначали правила функціонування преси. У радянський період регулювання діяльності медіа здійснювалося у межах авторитарної доктрини, де журналістика була підпорядкована партійно-ідеологічному впливу, а не праву, що виключало будь-які форми реальної свободи слова [2, с. 468].

Конституція України закріпила принципи політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності, заборону цензури (ст. 15), право на свободу думки та слова (ст. 34), а також гарантувала, що засади утворення і діяльності медіа визначаються виключно законами України (п. 11 ч. 1 ст. 92) [3]. Це створило конституційний фундамент для розвитку системи незалежних медіа й водночас – для формування умов їх криміналістичного опрацювання як регуляторів інформаційного впливу, джерел доказово значущої інформації та об'єктів правового захисту.

Унаслідок демократичної трансформації українського суспільства право на свободу думки і слова, а також гарантії діяльності журналістів і медіа отримали нормативне закріплення у низці спеціальних законодавчих актів.

Положення ст. 42 Закону України «Про інформацію» запровадило важливий механізм захисту свободи журналістської діяльності, встановивши, що журналіст звільняється від відповідальності за публікацію недостовірної інформації у разі добросовісного виконання професійних обов'язків та відсутності умислу на завдання шкоди честі, гідності, правам чи законним інтересам особи [4]. Таке положення створює юридичний баланс між суспільним правом на інформацію та індивідуальними правами особи, а відтак – запобігає зловживанню кримінально-правовими механізмами для тиску на журналістів.

Важливою складовою гарантії свободи журналістської діяльності є практика Європейського суду з прав людини, який виступає ключовим міжнародним арбітром у сфері забезпечення свободи слова та формування європейських стандартів медійної діяльності. У рішеннях ЄСПЛ у справах «Санті Таймз проти Великої Британії» (1979), «Лінгенс проти Австрії» (1986), «Гудвін проти Великої Британії» (1996), «Обершлік проти Австрії» (1997), «Фрессоз і Руар проти Франції» (1999), «Ромер і Шміт проти Люксембургу» (2003), «Бусуїк проти Молдови» (2004), «Українська медіагрупа проти України» (2005), «Газета «Україна-центр» проти України» (2010) та інших послідовно підкреслюється пріоритет свободи слова як фундаментального елемента демократичного суспільства. ЄСПЛ сформулював чіткі критерії допустимості обмеження свободи вираження поглядів, що передбачають сувору перевірку пропорційності таких втручань: будь-які заборони чи санкції повинні переслідувати легітимну мету, бути необхідними у демократичному суспільстві й мати мінімально достатні правові підстави.

Відповідно до Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» держава зобов'язана виконувати не лише рішення, ухвалені у справах проти України, а й застосовувати прецедентну практику ЄСПЛ у ширшому контексті – для усунення причин порушення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, а також забезпечення європейських стандартів у кримінальній процесуальній практиці [5].

Сьогодні в Україні сформовано широку правову базу для функціонування медіа, яка постійно вдосконалюється відповідно до демократичних принципів і міжнародних вимог. Лише протягом останніх чотирьох воєнних років підготовлено шість законопроектів, спрямованих на посилення державно-правових гарантій у сфері професійної діяльності журналістів; два з них уже набули сили закону, інші проходять різні стадії розгляду. Паралельно трансформується й ставлення українського суспільства до медіа – зростає усвідомлення їхньої ролі не лише як інформатора, а й як

інструмента захисту прав людини, контролю влади та документації суспільно значущих злочинних проявів, що посилює потребу в науковій розробці криміналістичних аспектів взаємодії медіа і правозастосування.

Разом з тим, фрагментарність регулювання, відставання «старих» законів від технологічної реальності (цифрові платформи, онлайн-медіа, соцмережі, відеохостинги), поява нових ризиків інформаційної агресії та пропаганди у зв'язку з повномасштабною війною РФ проти України зумовили потребу кодифікації медійного законодавства. Логічним завершенням цього етапу реформ, а водночас відповіддю на вимоги імплементації Директиви ЄС про аудіовізуальні медіапослуги та стандартів Ради Європи, стало ухвалення комплексного Закону України «Про медіа» від 13.12.2022 р. № 2849-ІХ, що набув чинності 31.03.2023 р. і покликаний гармонізувати українське регулювання зі стандартами ЄС та посилити інституційну спроможність незалежного медіарегулятора [6;7]

У криміналістичному вимірі це означає появу системного, єдиного підходу до визначення кола медіасуб'єктів, форм їх діяльності, прозорості власності, контентних обмежень і механізмів державного контролю, що безпосередньо впливає на режим збирання, дослідження та оцінки доказів у кримінальному провадженні.

На основі норм криміналістика отримує можливість:

1. Чітко класифікувати об'єкти дослідження: ефірні телеканали й радіостанції, онлайн-платформи, друковані видання, аудіовізуальні сервіси на замовлення, тощо – з урахуванням того, в яких технічних формах фіксується і зберігається інформація (файли, стріми, архівні копії, відео-бібліотеки).

2. Відрізнити редакційно контрольований контент від «спонтанного» контенту споживання – це важливо для оцінки достовірності, передбачуваності збереження матеріалів, можливостей відновлення первісної версії, встановлення ланцюга походження інформації [8].

3. Прив'язати джерело доказової інформації до визначеного суб'єкта у сфері медіа, який несе юридичну відповідальність, має певні обов'язки щодо прозорості власності, зберігання записів, виконання рішень регулятора; це принципово відрізняє роботу з медіа від роботи з анонімними інтернет-ресурсами.

Значна частина доказів щодо воєнних злочинів, злочинів проти людяності формується з відео-та фото-матеріалів, повідомлень, сюжетів і розслідувань медіа (українських і зарубіжних). Створюючи особливий режим щодо контенту держави-агресора, закон водночас задає орієнтири щодо правового оцінювання таких матеріалів, у тому числі в міжнародному кримінальному правосудді.

Визначення «даних, що не підлягають оприлюдненню» включає зокрема дату народження, паспортні дані, адресу проживання, контакти, податковий номер, тощо, що напряму пов'язане з питанням ідентифікації осіб й, у більше ніж 50% випадків є ключовим для криміналістичного аналізу (встановлення підозрюваних, свідків, потерпілих, військовослужбовців, представників окупаційних адміністрацій) [9].

Отже, Закон України «Про медіа» (2022 р.) у поєднанні з раніше ухваленими нормативно-правовими актами та практикою ЄСПЛ, формує новий, більш складний, але і більш систематизований правовий контекст, у межах якого медіа виступають не лише засобом масової комунікації, а й повноцінним об'єктом криміналістичного дослідження – як джерело, канал, простір і слідова картина фіксації кримінальних правопорушень, передусім в умовах сьогодення воєнних злочинів, що потребує розробки спеціальних криміналістичних методик роботи з медіаконтентом, удосконалення процесуальних механізмів його вилучення та фіксації, а також розробки критеріїв оцінки доказів з урахуванням специфіки сучасного цифрового медіасередовища.

Закону акцентує особливий режим для контенту, пов'язаного з РФ та іншими можливими агресорами. На основі цього у законі вибудовується система контентних обмежень, яка, серед іншого, забороняє: поширення матеріалів, що виправдовують, заперечують чи легітимізують збройну агресію проти України; пропаганду органів та представників держави-агресора; трансляцію аудіовізуального продукту, створеного структурами держави-агресора, за визначеними винятками (класика, не політично забарвлений контент тощо) [10].

Узагальнюючи, на нашу думку, медіа слід розуміти як організований та редакційно контрольований засіб масового поширення інформації у будь-якій формі (текстовій, аудіовізуальній, цифровій чи змішаній), який функціонує під усталеною індивідуалізуючою назвою на регулярній або періодичній основі, здійснює професійну комунікацію з невизначеним колом споживачів, здатний

суттєво впливати на суспільну думку, правосвідомість та поведінкові моделі, а також виступати джерелом і носієм інформації, що має потенційне або реальне доказове значення у кримінальному провадженні. Таке розуміння медіа носить криміналістичний характер й важливе у подальшому науковому дослідженні використання медіа у розслідуванні кримінальних правопорушень.

Сучасні медіа продукують та транслюють значні обсяги текстових, аудіовізуальних і цифрових повідомлень, які формують світоглядні орієнтири суспільства, виступають засобом просвітництва, але й нерідко – знаряддям ідеологічного та пропагандистського впливу. Саме така соціально-регулятивна і когнітивно-впливова природа медіа є визначальною для їх криміналістичного аналізу як потенційного джерела криміналістично значущої інформації.

Науковці пропонують різні класифікації ЗМІ. Найбільш поширеною є поділ на: друковані медіа; радіомовлення; телебачення; мережеві (комп'ютерні, цифрові) медіа [11, с. 38]. Інша класифікація розмежовує традиційні інформаційні ресурси (пресу, аудіовізуальні медіа, книги, фільмограми тощо) та бінарнокодовані ресурси, що існують у цифровій формі та поширюються через інформаційно-телекомунікаційні мережі, забезпечуючи миттєву глобальну комунікацію [12, с. 11].

Щодо цифрових медіаплатформ – веб-сайти, відеохостинги, онлайн-видання, соціальні мережі (Facebook, Instagram, YouTube тощо), цифрові месенджери (Viber, Telegram, WhatsApp) – забезпечують миттєву доставку та масштабне відтворення інформації без просторових і часових обмежень. Вони створюють нову слідову картину злочинної діяльності, трансформують механізми формування суспільної думки, та водночас є каналами поширення дезінформації, мови ворожнечі, пропаганди збройної агресії, а також засобами координації діяльності злочинних і терористичних угруповань.

Криміналістично значимим є те, що саме Інтернет і цифрові медіа формують нове середовище слідотворення. Інформація, яка з'являється в інформаційному просторі, фіксується у вигляді електронного контенту – текстів, зображень, відео, аудіо, метаданих, що можуть містити важливі відомості для встановлення події злочину, її учасників, мотивів та механізму вчинення. Таким чином, контент стає як предметом кримінально-правового посягання, так і джерелом доказів у кримінальному провадженні.

Саме поява Інтернет-медіа загострила питання: 1) правового статусу користувачів і редакційного контролю в умовах розмитих меж між професійною журналістикою та контент-інформацією; правового режиму такої інформації (відкритість – водночас ризик порушення таємниці приватного життя); 2) відповідальності за поширення забороненого контенту (пропаганда війни, колабораціонізм, розкриття даних військових та критичної інфраструктури); 3) процесуального порядку використання цифрових медіаматеріалів як доказів, включно з їх автентифікацією, відстеженням цифрового сліду та забезпеченням збереження первинних даних.

У зв'язку з цим інформаційне законодавство, сформоване ще в добу домінування преси й телерадіомовлення, стало потребувати глибокої модернізації. Саме тому інтернет-медіа у сучасних умовах розглядаються криміналістикою не лише як об'єкт правового регулювання, але й як джерело доказової інформації та інструмент збирання доказів.

В умовах суттєвого розширення інтернет-простору актуальною є класифікація медіа. За І.М. Артамоновою, їх поділяють на три групи: оригінальні інтернет-медіа – без друкованих аналогів, працюють у режимі 24/7, інтерактивні, із широким застосуванням гіпертексту; клони – електронні дублікати традиційних видань із синхронним або відкладеним оновленням; гібриди – електронні версії традиційних видань з автономним контент-планом, мультимедійними складовими та іншою структурою подання інформації [13, с. 7-8]. Натомість О.О. Коцарев виокремлює п'ять основних типів медіа в Інтернеті: інтернет-телебачення, інтернет-радіо, інтернет-газети, інтернет-журнали та новинні портали [14, с. 323-324].

На нашу думку, з урахуванням криміналістичної значущості медіа як носія інформації, що може мати доказове значення, доцільно виділити такі критерії їх класифікації:

1. За способом поширення контенту: а) професійні медіа, де інформація створюється під редакційним контролем: телебачення; радіомовлення; друковані видання; офіційні онлайн-медіа (новинні агенції, цифрові редакції); б) Непрофесійні (громадські) медіа: блогерські канали; стрімерські платформи; суспільно активні сторінки у соцмережах.

2. За технологією поширення інформації: а) традиційні медіа: друковані; аудіовізуальні (ТБ, радіо); б) цифрові медіа: онлайн-платформи; соцмережі; месенджери.

3. За доступом до аудиторії: а) медіа відкритого доступу (охоплюють невизначене коло осіб); б) медіа обмеженого доступу (платні підписки, закриті групи, приватні канали).

4. За географією охоплення: а) локальні (місцеві); б) національні; в) транснаціональні.

5. За функціональним призначенням: а) інформаційні (новини, оперативні зведення); б) аналітичні (розслідування, експертні коментарі); в) оперативно-комунікаційні (координація дій, у т.ч. злочинних); г) пропагандистські / маніпулятивні.

6. За джерелом поширення інформації: а) первинні медіа – авторські фіксації подій (оригінальна зйомка, стрім); б) вторинні медіа – передрук, репости, компіляції.

7. За характером аудиторної взаємодії: а) односторонні (без можливості зворотного зв'язку: ефірне ТБ, преса); б) інтерактивні (коментарі, лайки, прямі ефіри, чати).

Така запропонована криміналістична класифікація забезпечує: формування алгоритмів вилучення й аналізу доказів із різних типів медіа; розмежування процесуального статусу носіїв і контенту; визначення повноважень органів досудового розслідування при тимчасовому доступі до інформації; ідентифікацію суб'єкта поширення протиправного контенту; встановлення цифрових слідів та їх належності у кримінальному провадженні; застосування отриманої інформації для доказування у кримінальних провадженнях щодо воєнних злочинів тощо.

Таким чином, незважаючи на те, що інформаційна діяльність у цифровому середовищі не включена з поля правового регулювання, чинне законодавство не враховує криміналістичної специфіки онлайн-медіа, а сам термін «електронні медіа» залишається фрагментарним у правовій системі України. У період воєнного стану така прогалина набуває особливої загрози для забезпечення належного документування злочинів держави-агресора та інформаційної безпеки держави.

Висновок. В Україні сформовано достатньо розгалужену систему нормативно-правового регулювання діяльності медіа, яка поєднує демократичні стандарти свободи слова (Конституція України, практика ЄСПЛ, базові закони у сфері інформації) з механізмами кримінально-правового захисту журналістської діяльності та протидії злочинним діянням, пов'язаним з медіаконтентом. Водночас лише із прийняттям Закону України «Про медіа» (2022 р.) відбулося реальне оновлення правового підґрунтя функціонування сучасних цифрових медіа, їх унормування як повноцінних учасників кримінальних процесуальних відносин, що створює передумови для належного використання їх потенціалу у розслідуванні кримінальних правопорушень.

Разом із тим, збереження фрагментарності правового регулювання обігу медіаконтенту в мережі Інтернет, відсутність чітких норм щодо порядку одержання доступу до цифрової інформації, механізмів перевірки її автентичності, фіксації ланцюга походження, строків і способів зберігання, а також належного процесуального статусу матеріалів журналістських розслідувань, істотно ускладнюють їх використання як доказів у кримінальному провадженні. В умовах воєнного стану такі прогалини носять критичний характер, оскільки саме медіа часто першими документують факти воєнних злочинів, забезпечують ідентифікацію потерпілих, свідків і підозрюваних, а отримана ними інформація має вагоме для кримінального провадження.

Отже, нормативно-правове забезпечення діяльності медіа при розслідуванні кримінальних правопорушень потребує подальшої систематизації й удосконалення із урахуванням: викликів збройної агресії та необхідності фіксації воєнних злочинів; розвитку цифрових комунікаційних платформ і трансформації природи доказів; міжнародних стандартів захисту прав журналістів і допустимості медіадоказів; взаємодії між правоохоронними органами та медійною сферою на основі взаємної довіри і законності. Усе це зумовлює потребу формування криміналістичного забезпечення використання медіа при розслідуванні кримінальних правопорушень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кузнецова О.Д. Засоби масової комунікації. Львів : ПАІС, 2005. 200 с.
2. Засоби масової інформації (роль у протидії злочинності) / Велика українська кримінологічна енциклопедія. У 2 т. Т. 1: А-Л / редкол.: В.В. Сокуренько (голова), О.М. Бандурка (співголова) та ін.; наук. ред. О.М. Литвинов. Харків : Факт, 2021. С. 468-471.
3. Конституція України: Закон від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр>.
4. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.

5. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 р. № 3477-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>.
6. Про медіа: Закон України від 13.12.2022 р. № 2849-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text>.
7. Report on implementation of the association agreement between Ukraine and the European Union for 2023. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/Report-on-implementation-of-the-Association-Agreement-between-Ukraine-and-the-European-Union-for-2023.pdf>.
8. Тарасенко О.С. Теорія та практика протидії кримінальним правопорушенням, пов'язаним з обігом протиправного контенту в мережі Інтернет: монографія. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. 426 с.
9. Шакур В.І. Аналіз злочинності: проблеми термінології. *Нове українське право*. 2023. Вип. 2. С. 154–162. DOI: <https://doi.org/10.51989/NUL.2023.2.21>.
10. Савенко О. Закон України «Про медіа»: історія ухвалення, позитиви, недоліки, перестороги. *Український Інформаційний Простір*. 2023. № 12. С. 55–70. DOI: [https://doi.org/10.31866/2616-7948.2\(12\).2023.291165](https://doi.org/10.31866/2616-7948.2(12).2023.291165).
11. Каплій О.В. Класифікація засобів масової інформації: конституційно-правові питання. *Актуальні проблеми політики*. 2013. Вип. 50. С. 35–46. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/6002608a-2715-43c7-9d2f-f395f9e95e0e/content>.
12. Московцева В.В. Типологія друкованих засобів масової інформації. Запоріжжя: ЗДУ, 2002. 44 с.
13. Артамонова І.М. Інтернет-ЗМІ як нова парадигма теорії української журналістики. *Соціальні комунікації сучасного світу*. 2009. С. 44–47.
14. Коцарев О.О. Типологія Інтернет-ЗМІ. *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського*. Сер. Філологія. 2006. Т. 19. № 5. С. 321–324.